

Ключевые слова: мультфильмы, женский образ, мать, женщина, девушка.

Epikhina M. A. The image of women and mothers in native and foreign cartoons.

Modern cartoons influence the development of pre-school and primary school age greatly. In the article the author analyzes the impact of cartoons on the formation of attitudes and value systems of a child. The author gives a comparative analysis of the female character in the cartoons of Western and native production, and emphasizes the role of the educational value of fairy tales, offers guidance for parents how to review the cartoons.

Key words: cartoons, female image, mother, woman, girl.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Чиж О. Н.

УДК 81'246.2:373.2

А. Є. Іншаков, І. Є. Іншакова

ДВОМОВНІСТЬ У ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Російська та українська мови споріднені, адже обидва народи протягом усієї історії існування перебувають у тісних взаємовідносинах. Існує їх генетична та функціональна спорідненість.

Мовну взаємодію та мовні контакти досліджували В. А. Богородицький, І. А. Бодуен де Куртене, Л. В. Щерба, розглядали в наукових працях П. Ф. Фортунатов, О. О. Потебня, О. О. Шахматов та ін. Педагогічна, методична спадщина минулого (Я. А. Коменський, К. Д. Ушинський, С. Ф. Русова) критично використана в методиці навчання дітей української мови в дошкільних закладах освіти (Л. А. Булаховський, С. Х. Чавдаров, В. І. Масальський, А. П. Медушевський, О. М. Біляєв, Н. А. Пашковська, М. І. Пентилюк та ін).

Проблема користування двома мовами є досить актуальною, вона пов'язана з питаннями культури мовлення, її контактів з іншими мовами.

Мета нашої статті – розглянути проблему двомовності в дошкільних закладах освіти.

Поняття «білінгвізм» походить від латинського слова *bilingua*, що означає подвійна мова. Білінгв – це людина, яка володіє як мінімум двома мовами.

Білінгвізм – це реальна соціально-мовна ситуація, сутність якої полягає у співіснуванні і взаємодії двох мов у межах одного мовного

колективу. Білінгвістична взаємодія (двох мовних систем у межах єдиного колективу носіїв білінгвізму) має комплексний характер: по-перше, це взаємодія функціонування двох мов у процесі реалізації суспільно-комунікативних потреб (функціональна взаємодія), по-друге, – взаємодія структур мов, що контактують у межах колективу носіїв двох систем комунікації (структурна взаємодія) [3].

Існують різні визначення двомовності. Є. М. Верещагін класифікує типи двомовності за психологічним, соціальним та лінгвістичними критеріями. За психологічним критерієм автор виокремлює: рецептивний білінгвізм; репродуктивний. За соціологічним критерієм двомовність може бути індивідуальною, груповою, колективною, масовою (сім'я, дитячий заклад, школа, місто, країна і т. д.). Вона поділяється також на природну (коли дитина постійно перебуває у двомовному середовищі, тому супроводжується мовленнєвими помилками) та штучну (коли цілеспрямовано на спеціальних заняттях вивчається друга мова). Використовується й синтезований тип двомовності, коли природні та штучні умови навчання поєднуються.

Лінгвіст Л. В. Щерба незалежне існування двох мов у мовленнєвому спілкуванні білінгвів називає «чистою двомовністю». Двомовності притаманні мовленнєві огріхи, помилки, з'являється інтерференція (взаємопроникнення, змішування). Інтерференція може бути мовленнєва (неусвідомлене використання в мовленні однією мовою елементів другої мови) та лексична (запозичення слів російської мови та вживання їх в українському мовленні).

Білінгви поділяються на активних (постійно перебувають у двох мовах) та пасивних (можуть бути в тій чи іншій мові, але зазвичай користуються однією).

Російськомовна людина розуміє українську мову зазвичай через телебачення, твори художньої літератури і т. ін.

Для дітей дошкільного віку при засвоєнні українського мовлення доступне репродуктивне засвоєння мови (слухання казок, віршів, ігри).

Дослідники наголошують на потребі правильного добору лінгвістичного матеріалу, яскравих, типових мовних фактів і явищ, доступності мовлення. Удосконалити мовлення можна в процесі мовленнєвої діяльності.

Подібність систем двох мов спричиняє їх змішування й викликає труднощі в опануванні українською мовою. Засвоєння мовного матеріалу проходить три етапи: 1) сприймання, розуміння, запам'ятовування й відтворення виучуваного матеріалу; 2) кількаразове повторення матеріалу; 3) використання завдань, коли дошкільники набувають досвіду творчої діяльності. Зустрічаються й певні труднощі, бо така робота вимагає самосвідомості та самоконтролю. Завдяки цим етапам відбувається процес вивчення як рідної мови, так й іншої. Щоб краще дитина засвоїла українську мову, вихователь повинен мати

індивідуальний підхід, забезпечити сприятливі умови для навчання завдяки доброзичливості, заохоченню.

У процесі вивчення української мови застосовують такі форми:

- зіставлення спільних і відмінних явищ і фактів української та російської мов;
- переклад з однієї мови на іншу.

Діти вчаться будувати усні висловлювання, вільно переходити з однієї мови на іншу, уникаючи „суржика”. Міжмовне порівняння сприяє засвоєнню спільного й відмінного у двох мовах. Це розвиває мовну орієнтацію й формує успішні мовленнєві уміння та навички.

Учений В. О. Артемов висуває такі вимоги щодо навчання дітей другої мови: слід використовувати зіставлення, порівняння семантики слів; пов'язувати вивчення мови з національною культурою народу, із розвитком матеріальної культури; необхідна високваліфікована підготовка вихователя з досконалим, бездоганим знанням другої мови. Треба враховувати регіон, мовне спілкування в сім'ї, у групі дитячого дошкільного закладу.

Л. В. Виготський наголошує на тому, що якщо дитяча двомовність розвивається стихійно, то це призводить до негативних результатів.

Мовлення – процес індивідуальний, мовець самостійно будує різні типи синтаксичних конструкцій, добирає та варіює мовні знаки. Мовлення поділяють на усне й писемне. Усне мовлення має дві форми – діалогічну та монологічну. Діти дошкільного віку опановують лише усну форму українського мовлення. Розрізняють чотири види мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, читання, письмо. У дошкільному закладі діти засвоюють лише два види мовленнєвої діяльності – слухання та говоріння. Сприймання мовлення залежить від характеру мовленнєвої діяльності мовця (виразність, чіткість, темп мовлення), повинен відбуватися контакт зі слухачем. Таким чином, дітей треба вчити не тільки говорити, а й слухати. Навчально-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку складається із різноманітних видів говоріння (розповіді, переказ тощо) та слухання. У процесі цієї діяльності формуються мовленнєві навички та вміння.

Українська та російська мови – генетично споріднені, тому мають багато спільного на всіх мовних рівнях – фонетичному, лексичному, морфологічному й синтаксичному. Але в той же час є багато відмінностей. Є мовні явища, які збігаються в обох мовах (розділові знаки, типи простих і складних речень і т. ін.), які частково збігаються (система голосних, класифікація приголосних та ін.), та специфічні, які притаманні одній мові (апостроф, твердий знак).

Часом в українському мовленні діти вживають російські сполучники, частки, прийменники. Для фонетичної інтерференції характерні орфоепічні та акцентологічні помилки. Дослідник М. Б. Успенський виокремлює в дитячому мовленні такі помилки:

проривний звук [г]; редукція голосних звуків, запозичена з російської мови; пом'якшення звука [р] у кінці слова; порушення наголосу.

На фонетичному рівні в обох мовах є голосні та приголосні (тверді, м'які, дзвінкі, глухі). Існує різниця у вимові ненаголошених голосних [е], [и], [о]. Вимова звука [е] наближається до вимови звука [и]: [ве^нсна]; вимова ненаголошеного [и] наближається до вимови звука [е]: [си^ніє]; звук [о] у ненаголошеній позиції наближається до вимови звука [у], якщо далі йде склад з наголошеним [у]: [ко^ужух], [зо^узуля]. Мають свої відмінності й приголосні звуки: відсутність пом'якшення губних приголосних у кінці слова і складу; наявність [г] на місці російського проривного [г]; відсутність оглушення дзвінких у кінці слова та складу. Українській мові властиві аффрикати [дз], [дж], а в російській вони відсутні. Положення наголосу в російських і українських словах часто не збігається: пор. російські та українські відповідники верба, дочка.

Також можна помітити в цих двох мовах багато спільного: пряме та переносне значення слів; наявність повнозначних та неповнозначних слів; багатозначні слова; синоніми; антоніми; слова з конкретними та абстрактними значеннями та ін.

Частина лексики є спільною в обох мовах: наприклад, нога, лоб, ложка. Є деякі слова, які вживаються лише в українській мові: наприклад, кавун, хмара, чоботи.

Граматична будова української та російської мов має однакову систему частин мови зі схожими морфологічними ознаками й синтаксичною роллю. Багато спільного є в граматичних категоріях іменників, прикметників, займенників і дієслів. Досить схожий і синтаксис обох мов.

Значні труднощі в дошкільнят викликає незбіжність роду іменників та числа: зокрема, слово „біль” в українській мові чоловічого роду, а в російській – жіночого, іменник „двері” в українській мові вживається у формі множини, у російській – однини.

В українській мові є клична форма, що використовується при звертаннях: Ганно, Петре, земле.

Отже, дитина повинна засвоїти лексичні, граматичні та фонетичні значення мовних знаків другої мови, зіставити їх із мовними знаками рідної мови. Для розвитку української мови серед російськомовного оточення потрібне спілкування дошкільнят цією мовою з іншими людьми, створення життєвих мовленнєвих ситуацій для активного спілкування українською мовою. Навчати дітей другої, української мови слід у єдності з розвитком мислення.

Список використаної літератури

1. Аврорин В. А. Двухязычие и школа / В. А. Аврорин // Проблемы двухязычия и многоязычия. – М., 1972. – С. 49-62. **2. Дешериев Ю. Д.** Основные аспекты исследования двухязычия и многоязычия / Ю. Д. Дешериев, И. Ф. Протченко // Проблемы двухязычия и

многоязычия. – М., 1972. 3. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Двомовність> 4. Михайлов М. М. Об изучении проблемы двуязычия / М. М. Михайлов // Язык и общество. – М. : Наука, 1968. – С. 212 – 215.

Іншаков А. Є., Іншакова І. Є. Двомовність у дошкільних навчальних закладах

Українська, російська мови – генетично споріднені, мають багато спільного на всіх мовних рівнях. Проте подібність систем мов спричиняє їх змішування, викликає труднощі в опануванні українською мовою. У статті розглядаються проблеми двомовності, її типи, вимоги щодо навчання дітей другої мови в дошкільних закладах освіти.

Ключові слова: білінгвізм, двомовність, інтерференція, мовлення, мовленнєва діяльність.

Иншаков А. Е., Иншакова И. Е. Двуязычие в дошкольных учебных заведениях

Украинский, русский языки – генетически родственные, имеют много общего на всех языковых уровнях. Однако сходство систем языков приводит к их смешению, вызывает трудности в овладении украинским языком. В статье рассматриваются проблемы двуязычия, его типы, требования к обучению детей второму языку в дошкольных заведениях образования.

Ключевые слова: билингвизм, двуязычие, интерференция, речь, речевая деятельность.

Inshakov A. Ye., Inshakova I. Ye. Bilingualism in Preschool Education

Ukrainian and Russian languages are related genetically and have much in common at all linguistic levels. However, similarity of language systems leads to their mixture and it causes difficulties in learning the Ukrainian language. In the article is considered a problem of bilingualism, its types, requirements for teaching children a second language in preschool educational institution.

Key words: bilingualism, bilingual, interference, speech, speech activity.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Горошкіна О. М.